

Fekete Emőke*

AZ ELEKTRONIKUS VÁLASZTOTT BÍRÓSÁGI ELJÁRÁS JOGI ASPEKTUSAI

Új élettér, az Internet – sajátosságok és kihívások

Az Internet megjelenésével határtalan, globális világ tárulkozott az emberiség elé, amely gyorsan globális társadalommá integrálta a nemzeti és regionális határok által meghatározott közösségeket. Az Internet sikerét jellemvonásainak és az új technológiák megjelenésének köszönheti, amelyek új lehetőségeket teremtenek mindazoknak, akik az Internetet használják.

Az Internet megváltoztatta a társadalmi struktúrákat megteremtve az információs társadalmat. Az Európai Parlament 1996-ban megjelent Jelentésében¹ kifejtette, hogy az Internet a globális információs struktúrák egyik legfontosabb eleme, az európai információs társadalom katalizátora, olyan közeg, amely hatással van a gazdaságra, sőt egyfajta gyors fejlődésben levő „Internet-gazdaságot” generál.

A jelen tanulmányban felvetett probléma vizsgálata szorosan kapcsolódik az Internet három

kiemelkedő sajátosságához, amelyek nagymértékben hozzájárulnak a kereskedelem elektronikus környezetben történő rohamos fejlődéséhez.

Elsősorban fontos kiemelni az Internet decentralizált jellegét. A „hálózatok hálózata” – ahogyan a szakirodalom² emlegeti – nem tartozik egyik állam fennhatósága alá sem, individuálisan fejlődik. Az Internet decentralizált jellegéből fakadóan az Interneten keresztül továbbított információknak sincs központosított jellege, szabadon és azonnal elérhető ebben a globális közegben. Az idő és a tér jelentőségét veszíti. Az Interneten keresztül továbbított információ tömeg kontrolljára vagy akadályozására irányuló törekvések hiábavalónak bizonyultak az idő folyamán. A szakirodalomban heves viták tanúi lehettünk az Internet szabályozhatóságával, valamint a szabályozás szükségességével kapcsolatosan³. Manapság már nem a szabályozás szükségessége jelenti az alapvető kérdést, hanem olyan szabályozás kidolgozásával próbálkoznak a szakemberek, amelyek az Internet negatív aspektusainak visszaszo-

* jogtanácsos, magiszteri hallgató

- 1 Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and social Committee and the Committee of the Regions – Illegal and harmful content on the Internet; COM/96/0487 Final; <http://europe.eu.int/Ipso/legal/en/internet/communic.html>, utolsó látogatás 2002. június
- 2 PIERRE SIRINELLI: „L'adecvation entre le village virtuel et la creation normative – Remise en cause du role de l'Etat?” in Internet – Which Court Decides? Which Law applies? Quel tribunal decide? Quel droit s'applique?, Ed. Katharina Boele-Woelki and Catherine Kessedjian; Ed. Kluwer Law International, The Hague, London, Boston, 1998, 1999, 5. kötet, 7. o.
- 3 Lásd, DAVID G. POST: „Anarchy, State and the Law: An Essey on Law-Making in Cyberspace”, site Journal of Online Law, <http://warthog.cc.wm.edu/law/publications/jol/post.html>, HERBERT BURKERT: „Internet und andere Kommunikation-snetze – ein rechtsfreier Raum?” St. Gallen Electronic Mall Bondese, 1996 <http://www.darmstadt.gmd.de/%7ereinema/teaching/uni-wh-ws97/links.html>, MIKE GODWIN: „The Law and the Net: Problems and Prospects”, http://www.eff.org/pub/Legal/law_of_the_net_godwin.article, JOHANNA E. COPELAND, EDWARD M. PINTER és JOHN J. WITMEZER, „Where the Internet Goes, Law Does Not Necessarily Follow”, <http://fmew.com/archive/intl/index.html>, PROF. MICHAEL GEIST „Is there a there? Toward Greater Certainty for Internet Jurisdiction”, University of Ottawa, Faculty of Law; Michael Geist Homepage, <http://aix1.uottawa.ca/~geist/frameset.html>, utolsó látogatás 2002. június

rítására törekednek és elősegítik az online világ pozitív irányba történő fejlődését⁴. Annál is inkább fontos a szabályozás kérdése, mivel az Interneten létrejött viszonyok eddig nem ismert módon kifeszítik a tradicionális határokat, elmosódnak az alkalmazandó jogra vonatkozó rendelkezések, a joghatóság is nehezen állapítható meg a hagyományos államhatárokon gondolkodó norma-logikát követve⁵.

Másodsor, a Hálózat hatalmas és átfogó kiterjedésének köszönhetően kialakult egy virtuális párhuzamos világ, egy globális és tágas piac, amely megfelelő közeget jelent a pénzügyi és kereskedelmi ügyletek lebonyolításához. Az elektronikus környezetben nyújtott szolgáltatások és üzletek célcsoportja az Internet-felhasználók hatalmas tábor, természetes és jogi személyek egyaránt. Az online lebonyolított ügyletek biztonsága és a fogyasztók bizalmának megnyerése érdekében fontosnak bizonyult az Internet minimális szabályozása, valamint az új technológiák segítségével nyújtott védelem biztosítása. Ugyanakkor bizonyos online intézmények megjelenése is hozzájárul az elektronikus kereskedelem biztonságos fejlődéséhez.

Az információs társadalom kialakulásával egy időben a társadalmi viszonyok diverzifikálódását, sőt új viselkedési formák megjelenését figyelhetjük meg. Az online környezetben kialakult viszonyok konfliktusokba is torkollhatnak. Ezért, figyelembe véve a fent említett sajátosságokat, szükség van megfelelő vitamegoldási módok kidolgozására, vagy a létező vitarendezési típusok elektronikus környezethez történő adaptálására, anélkül, hogy korlátoznánk a résztvevők lehetőségeit.

A jelen tanulmány célja olyan vitarendezési módok általános bemutatása, amelyek eredményesek lehetnek az Interneten lebonyolított ügyletek kapcsán felmerülő viták megfelelő rendezésére. A tanulmánynak nem célja megvizsgálni az online környezetben működő virtuális vitarendezési módszereket, hanem arra szorítkozik, hogy áttekinthesse lehet-e elektronikus esz-

közökkel lefolytatni a választott bírósági eljárást. A tanulmány első részében megvizsgáljuk, hogy milyen mértékben alkalmazható a létező normakeret az elektronikus vitarendezési formákra nemzetközi és romániai viszonylatban. Ezután arra a kérdésre próbálunk válaszolni a szakirodalmat felhasználva, valamint gyakorlati példákon keresztül, hogy indokolt-e uniformizálni a létező szabályozási keretet vagy teljesen új rendszer kidolgozásán kell gondolkodni.

Vitarendezés elektronikus környezetben

Az alternatív vitarendezési módok alapvető előnye az állami igazságszolgáltatással szemben az, hogy a szerződő felek szabad akaratuknak megfelelően kiválaszthatják azt a tetszőleges harmadik személyt, akit a köztük létrejött vita megoldásával bíznak meg, sőt, ezen túlmenően meghatározhatják azokat a kritériumokat is, amelyeknek megfelelően eljárhat és érdemben dönthet a megbízott személy. A megbízott döntőbíró határozatát kötelezőnek ismerik el maguk számára. Ezzel a módszerrel vitájuk megoldása tekintetében kizárják az állami bíróságok illetékességét. Ugyanakkor elkerülük a bírósági eljárások sokszor időben elnyúló és kevésbé hatékony, sőt drágább útját.

Mielőtt megvizsgálánk az alternatív vitamegoldási eszközök elektronikus környezetben történő alkalmazásának partikuláris jogi vonatkozású kérdéseit, bemutatjuk az elektronikus vitarendezés szakirodalomban fellelhető meghatározásait.

1. Kísérletek az elektronikus vitarendezés meghatározására

Az online vitarendezés fogalmát (angolul *online dispute resolution* – ODR) a szakirodalomban különbözőképpen határozták meg. Egyik értelmezés szerint olyan információs és távközlési technológiát jelent, amelyet az alternatív vita-

4 Lásd, DAVID R. JOHNSON & DAVID G. POST: „*And How Shall the Net Be Governed? A Meditation on the Relative Virtues of Decentralized, Emergent Law*”, <http://www.cli.org/emdraft.html>, utolsó látogatás 2004. január

5 Az alkalmazandó jog és joghatóság kérdéskörében lásd, TAMAR FRANKEL: „*The Common Law and Cyberspace*”, Boston University School of Law, Working Paper no. 01-21, <http://www.bu.edu/law/faculty/papers>, PIERRE SIRINELLI, id.mű., 1-21 o, MATTHEW BURNSTEIN: „*A Global Network in a Compartmentalised Legal Environment*”, 23-34 o, és HERBERT KRONKE: „*Applicable Law in Torts and Contracts in Cyberspace*” 65-87 o. in Internet. Which Court Decides? Which Law Applies? Quel tribunal decide? Quel droit s'applique?, ed. K. Boele-Woelki, C. Kessedjian, vol 5, Kluwer Law International, The Hague/London/Boston, 1998, 1999

rendezés (angolul *alternative dispute resolution* – ADR) folyamatában használnak⁶. Alternatív vitarendezési módszereknek nevezik azokat a eljárásokat, amelyek nem bírósági úton rendezik a felek között létrejött vitát. Ilyenek a egyeztetés (*conciliation*), a békéltetés (*mediation*), választott bírósági (*arbitration*) eljárások⁷. Visszatérve a fenti definícióhoz, ebben a megközelítésben az online vitarendezési módszer nem más, mint az alternatív vitarendezési eljárások lefolytatásának egyik új technológiai segédeszköze⁸. A jelen tanulmányban ebben az értelemben kívánjuk használni ezt a fogalmat, a megkülönböztetés kedvéért elektronikus eszközökkel lebonyolított vitarendezésről beszélünk. További vizsgálódások tárgyát képezheti a ténylegesen online működő virtuális vitarendezési fórumok elemzése.

Ebben az értelemben más szerzők úgy vélik, hogy az Internet nem fogja teljesen megújítani a vitarendezési eljárásokat, hanem az ODR szerepe kimerül a nagyszámú ugyan, de azonos természetű és egyszerű jogviták megoldásában. Ez az eljárás együtt fog élni a többi vitarendezési eljárással, anélkül, hogy különösebben hatnának egymásra⁹. Fontosságát a fogyasztói érdekek hatékony védelme, a hagyományos fórumok leterheltsége és költséges volta emeli ki.

Más szakmai álláspont¹⁰ képviselője szerint a technológiai fejlődés lehetővé teszi az online vitarendezési eljárások autonóm módon, elkülönülten történő működését. A szerző úgy véli, hogy a létező vitarendezési eljárások nem felelnek meg az Internet valóságának, mivel ezek a módszerek túlságosan drágának, merevnek és bürokratikusnak bizonyultak. Továbbá a szerző fontosnak tartja egy egységes normatív keret kidolgozását ebben a problémakörben, amelyet a jogi rendszerek valamint, a gyakorlat különböző-

ségei tesznek szükségessé. Részben egyetértünk ez utóbbi véleménnyel, azzal a megjegyzéssel, hogy az egységes normatív keretnek csakis azokat a rendelkezéseket kell tartalmaznia, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy az online vitarendezési eljárások ténylegesen hatékonyak legyenek. Gondolunk itt az online vitarendezési eljárás nemzetközi elismerésére, az eljárás során hozott döntések végrehajthatóságára, valamint a megfelelő nemzetközi normák kidolgozására, amely nélkül az ODR nem élhet önálló életet.

A továbbiakban a vitarendezési módok közül a választott bírászkodás elektronikus környezetbe történő implementálásának vizsgálatára szorítkozunk. Ebben az eljárásban a vitarendező formális döntéseket hoz, ellentétben a többi eljárással, ahol csak a felek közötti közvetítés valósul meg. A választott bírászkodás elektronikus környezetben történő vizsgálatával rávilágíthatunk azokra a problémákra, amelyekkel az online vitarendezési eljárások alkalmazása során találkozunk.

2. Az elektronikus választott bírászkodás jogi aspektusai

A következőkben megvizsgáljuk, hogy a létező normarendszerrel szabályozott választott bírászkodási eljárások lefolytathatók-e távközlési úton, informatikai hálózatok igénybe vételével, és ha igen, akkor beszélhetünk-e elektronikus választott bírászkodásról.

A román jog a választott bírászkodás intézményét a Polgári Perrendtartás Törvénykönyv IV. fejezetében szabályozza. Az említett fejezet kidolgozásakor a jogalkotóra az UNCITRAL Modell-törvény¹¹ rendelkezései hatottak. A Modell-törvény egységesen kívánta rendezni a vá-

- 6 JULIA HORNLE: „*Online Dispute Resolution – More Than The Emperor’s New Clothes*”, Institute of computer and Communication Law, CCLS, University of London, <http://www.odr.info/unece2003>, 2004. január; ORMÓS ÜGYVÉDI IRODA, „*Alternatív vitarendezés online környezetben*” in Informatikai Jogalkotási feladatok a nemzetközi magánjog szerint, kézirat, <http://www.ormosnet.hu>, 2004. január
- 7 Az ADR eljárásokról lásd, T. SCHULTZ, G. KAUFMANN-KOHLER, D. LANGER, V. BONNET, *Online Dispute Resolution: The State of the Art and the Issues*, E-Com Research Project of the University of Geneva, Geneva, 2001, <http://www.online-adr.org>, 2004. január
- 8 GRAHAM ROSS: „*Challenges and Opportunities in Implementing ODR*”, az Online Dispute Resolution (ODR): Technology as the „Fourth Party”, konferencia anyaga, Az Egyesült Nemzetek Fóruma, 2003. június 30 – július 1, Svájc, <http://www.odr.info/unece2003>, 2004. január
- 9 ROGER P. ALFORD: „*The Virtual World and the Arbitration World*” in *Journal of Arbitration*, Kluwer Law International, Great Britain, 2001, Vol. 18, No. 4, 449-463. o.
- 10 KRISZTIÁN FORGÁCS: „*A választottbírászkodás kihívásai az információs társadalomban*” in *E-Akták – Tanulmányok az Internetjog világából*, Ed. Dr. Daisy Kiss, Colegiul profesional Bibó István, Budapest, 2003. 113 és köv. o.
- 11 UNCITRAL Modell törvényt 1985. június 21-én fogadta el az ENSZ, <http://www.uncitral.org/en-index.html>, 2004. január

lasztott bírászkodásra vonatkozó nemzeti szabályozást. Az idegen választott bírászkodás által hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozóan az 1958. június 10-i New York-i Egyezmény¹² tekintjük mérvadónak, amelyhez Románia az 1979. évi 70. számú Dekrétumával¹³ ratifikált.

Az említett szabályozásokon kívül figyelemmel kell lennünk az elektronikus aláírásról szóló 2001. évi 455. számú Törvény¹⁴, valamint az elektronikus kereskedelemről szóló 2002. évi 365. Törvény¹⁵ rendelkezésére. Minkét törvényt az európai Direktíváknak megfelelően fogadta el a jogalkotó Románia integrációs folyamatában.

2.1. Választott bírászkodás elektronikus környezetben

A választott bírászkodás a felek autonómiáját veszi alapul. A felek az általuk megkötött megállapodásban meghatározhatják, hogy ki dönthet a közöttük létrejött viták rendezésében.

A Polgári Perrendtartás Törvénykönyv 341/1 paragrafusa értelmében a választott bírászkodást állandó választott bírósági intézmény, vagy egy harmadik személy bonyolíthatja le. Összevetve ezt a rendelkezést a nemzetközi választott bíróságról szóló 369/1 paragrafussal megállapíthatjuk, hogy elviekben a feleknek szabad online választott bírászkodás eljárása alá rendelni a közöttük létrejött vitát.

Az elektronikus kereskedelemről szóló törvény 20. paragrafusa kimondja, hogy az információs társadalmi szolgáltatásokkal kapcsolatosan felmerülő viták rendezését a törvény feltételeinek teljesülése mellett választott bírászkodási úton is rendezni lehet. Az elektronikus kereskedelemről szóló 2000/31/EK Irányelv arra kötelezi a Tagállamokat, hogy tegyék lehetővé a jogviták rendezését nem törvényszéki eljárások által is, inkluzíve elektronikus eszközökkel. Az elmondottakból arra a következtetésre jutunk, hogy elméletileg nincs akadálya annak, hogy a felek elektronikus vagy akár online választott bíróság kompetenciáját válasszák.

Amennyiben a szerződő felek úgy döntenek, hogy a köztük létrejött vita rendezését ad-hoc választott bírászkodás hatáskörébe utalják, akkor ahhoz, hogy választásuk funkcionális legyen, a közöttük létrejött megállapodásban meg kell határozni azokat az elemeket, amelyek elengedhetetlenül szükségesek a vitarendezés lefolytatásához. Ilyenek a bírák megnevezése, a vitarendezés helye, az eljárás mozzanatainak meghatározása, stb. Amennyiben a felek intézményszerű választott bírászkodás mellett döntenek, úgy elismerik az illető intézmény belső szabályait¹⁶. Ezáltal az általuk megkötött megállapodás kiegészül a választott intézmény szabályaival. Ezt az eljárást a szakirodalom¹⁷ csatlakozási szerződéseknek is nevezi.

A szerződő felek tehát szabadon dönthetnek arról, hogy vitájukat elektronikus eljárásnak vetik alá, vagy kizárják ennek lehetőségét. Ugyanakkor a szerződő felek arról is dönthetnek, hogy a vitarendezés *chatroom*-ban, vagy más eszközök segítségével – például videokonferencia útján – történjen. A felek megállapodhatnak abban, hogy a kommunikáció elektronikus posta segítségével, vagy web-oldalon keresztül zajljék.

A választott bírászkodás eljárással kapcsolatosan a Polgári Perrendtartás Törvénykönyv és a Modell-törvény előírnak néhány közenszabályt. A felek közötti és e felekkel való kommunikáció ajánlott levélben az átadás vagy a megérkezés igazolásával történik. Az információkat és a kiértékeléseket távirat, telefax, fax vagy más kommunikációs eszköz segítségével is továbbítani lehet, amennyiben egyértelműen bizonyítható az értesítés ténye és a továbbított szöveg tartalma. Elemeznünk kell, hogy milyen mértékben teljesítik az említett feltételeket az elektronikus eszközökkel továbbított információk.

Az elektronikus posta segítségével továbbított üzenetek módosulhatnak, illetve elveszhetnek továbbítás közben. Több email szolgáltatás lehetővé teszi az elektronikus levél megérkezéskor visszaigazolását, amelyet a program automatikusan kiküld, mikor az üzenetet megjelenítették az üze-

12 The Convention on the Recognition and Execution of Foreign Arbitral Awards, <http://www.jurisint.org/pub/01/en/152.htm>

13 Megjelent az 1979. évi (március 5.) 19. számú Hivatalos Közlönyben

14 Megjelent az 2001. évi (július 31.) 429. számú Hivatalos Közlönyben

15 Megjelent az 2002. évi (július 5.) 483. számú Hivatalos Közlönyben

16 Lásd MONICA IONAȘ SĂLĂGEAN, *Arbitrajul comercial*, Ed. All Beck, Bukarest, 2001, 80. o. és köv.

17 ROȘ VIOREL, *Arbitrajul comercial internațional*, Ed. Regia Autonomă Monitorul Oficial, Bukarest, 2000, 40. o. idézte Monica Ionaș Sălăgean, op. cit. 80. o.

netet kapó számítógép monitorján. Ezeknek a visszaigazolásoknak azonban nem tulajdoníthatunk bizonyító erőt, hiszen előfordulhat, hogy a megérkezett üzenet nem olvasható vagy az üzenet tartalmát vírus módosította. Előfordulhat az is, hogy a visszaigazolást a felhasználó nem küldi automatikusan, ebben az esetben az elektronikus üzenet nem követhető ilyen módon.

A felvázolt problémát talán az elektronikus kereskedelemről szóló Modell-törvény (1996) 14. cikkelye oldja fel. Az említett paragrafus által nyújtott megoldás alkalmazható a mi esetünkben is: az adatüzenet nem számít megérkezettnek, ameddig a címzett nem igazolja vissza azt. Ennek a módszernek az a hátránya, hogy a címzett rosszhiszeműen késleltetheti a visszaigazolás elküldését. Egy másik megoldás lenne olyan technikai biztonsági rendszerek¹⁸ kifejlesztése, amelyek alkalmasak arra, hogy hitelesen biztosítsák az elektronikus üzenet épségét és érintetlenségét, valamint a megérkezés tényét.

A választott bírósági eljárással kapcsolatosan fontos megemlítenünk, hogy a Polgári Perrendtartás Törvénykönyv 358. paragrafusa biztosítja az eljárásban résztvevő felek egyenjogúságát, védelemhez való jogát, valamint az érvelés és az ellenérvelés lehetőségét az eljárás során. Az említett garancia vizsgálata fontos lehet az eljárás során használt elektronikus technológia szempontjából is. A modern technológia lehetővé teszi, hogy valóságos virtuális törvényszékek működjenek az Interneten, azonban figyelemmel kell lenni a következőkre. Előfordulhat, hogy az egyik fél hátrányt szenved a másikkal szemben, amennyiben nincs hozzáférése ugyanazokhoz a technikai eszközökhöz. A hátrány okozója lehet hardware vagy software összeférhetetlenség, a technológia nem ismerése, illetve Internethez való korlátozott vagy rossz minőségű hozzáférés. Például a videokonferencia esetében esszenciális a közvetítés minősége. Elbillentheti a mérleg lábát az egyik fél javára annak ténye is, hogy a másik fél számára túl költséges lenne bizonyos software beszerzése. A hasonló problémák megelőzőse céljából fontos már a felek között létrejött megállapo-

dásban kikötni milyen: technikai eszközökkel kívánják a felek lefolytatni az eljárást.

2.2. Az elektronikus választott bírósági megállapodás feltételei

A Polgári Perrendtartás Törvénykönyve 343. paragrafusa értelmében a feleknek a választott bíróságra vonatkozó megállapodása kötelező módon írásban kell, hogy megtörténjen. A szakirodalom és a jogi gyakorlat elismeri azokat a megállapodásokat is, amelyeket távollevő felek levelezés, fax, telefax segítségével kötnek meg¹⁹. Ugyanakkor a megállapodás akkor is megkötöttnek tekintendő, ha a felek közvetlenül rátérnek az eljárásra. A Modell-törvény 7 paragrafusában megállapítja, hogy az írásbeliség követelménye abban az esetben is teljesítettnek tekintendő, ha a megállapodást levelezés, fax, távirat segítségével kötik meg, illetve ha a megállapodást más távközlési eszköz segítségével továbbított rekord tartalmazza.

A jelen tanulmány szempontjából fontos megvizsgálunk: mit ért a Modell-törvény a megállapodást tartalmazó rekord fogalmán. Beletartozik-e ebbe fogalomba a képek vagy e-mail formájában továbbított elektronikus üzenet? Lehet-e a 7. paragrafus szerint értelmezni a weboldalakon megkötött szerződéseket? Röviden: lehet-e rekordként értelmezni az elektronikus kommunikációt?

A válaszkeresést az elektronikus kereskedelemről szóló Modell-törvény rendelkezéseinek vizsgálatával kezdjük. A elektronikus kereskedelemről szóló Modell-törvény nem ad egyértelmű választ²⁰. A törvény anélkül, hogy az elektronikus kommunikációt meghatározná, funkcionálisan egyenértékűnek tekinti a bizonyos feltételeket teljesítő adatüzenetet az írásos dokumentummal²¹. Ennek értelmében az adatüzenet nem tekinthető teljesen egyenértékűnek az írásos dokumentummal, hiszen nem teljesíti ez utóbbi összes feltételeit (például: aláírás, hitelesítés). A Modell-törvény értelmében az adatüzenet teljesíti az írásbeliség feltételét, ha az információ megjeleníthető és sokszorosítható. Ez a feltétel akkor teljesíthető, amikor az információ „hozzáférhető utólagos utalás-

18 Secure Multipurpose Internet Mail Exchange Protocol (S/MIME)

19 MONICA IONAȘ SĂLĂGEAN, op. cit. 51 o.

20 6(1) paragrafus: „Where the law requires information to be writing, that requirement is met by the data message if the information therein is accesible so as to be usable for subsequent reference.”

21 United Nations Conference on trade and Development; Electronic commerce: Legal Considerations; 15 May 1998; 33 o; <http://www.unctad.org/ecommerce/docs/legal1.pdf>, 2002. június

ra történő felhasználás céljából". Az információ akkor hozzáférhető, amikor elolvasható és értelmezhető, továbbá megőrizhető az a software, aminek segítségével olvasható az információ. A felhasználhatóság fogalma a kézi és számítógépes felhasználást is fedi²².

További vizsgálódás tárgyát képezi annak meghatározása, hogy milyen formának asszimilálható az Interneten található web-oldalakon²³ keresztül megjeleníthető szerződések figyelembe véve az oldalak interaktív és digitális mivoltát. Web-oldalakon a szerződés egy egérkattintással is megköthető. A felvázolt problémakör vizsgálatára más tanulmányban visszatérünk.

Megállapították, hogy az elektronikus dokumentum számok sorából áll össze (pld. ASCII kódok) amely ideiglenesen a számítógép memóriájában, vagy véglegesen a számítógép merevlemezén tárolható²⁴. Az ilyen számsorokból összeállt dokumentum továbbítható az Internet segítségével. Ebben az értelmezésben az elektronikus dokumentum rekordként fogható fel.

Szorosan összefügg az írásbeliség követelményével az elektronikus eszközökkel megkötött választott bírászkodásra vonatkozó megállapodás bizonyíthatóságának kérdése is. Az elektronikus eszközökkel megkötött szerződések érvényességét az elektronikus kereskedelemről szóló törvény 7. cikkelye ismeri el. Amennyiben elfogadjuk, hogy a választott bírászkodás elektronikus eszközökkel is lefolytatható, úgy ezt az eljárást információs társadalmi szolgáltatásnak kell tekintenünk, amelyet az említett törvény szabályoz. Az elmondottakat figyelembe véve, arra a következtetésre jutunk, hogy az elektronikus eszközökkel megkötött választott bírászkodásra vonatkozó megállapodás érvényes és hatályos. Az elektronikus kereskedelemről szóló törvény 7. paragrafusának 3. bekezdése értelmében az elektronikus eszközökkel megkötött szerződések bizonyítása a polgárjog és az elektronikus aláírásról szóló 455/2001. törvény rendelkezései szerint történik. A polgárjog szerint a törvény ad probationem kéri az írásos formát, amennyiben a szerződés tárgyának értéke meghaladja a 250 lejt (Ptk. 1191. cikkely). Az elektronikus aláírásról szó-

ló törvény 5. cikkelyének értelmében magánokiratnak minősíthető az a dokumentum, amelyet megfelelő elektronikus aláírással láttak el. A törvény 7. cikkelyében kimondja, hogy amennyiben elektronikus aláírással látták el az elektronikus dokumentumot, úgy a dokumentum teljesíti ad probationem vagy ad validitatem az írásbeliség feltételét.

Következtetésként elmondhatjuk, hogy annak ellenére, hogy a fentiekben ismertetettek értelmében az írásbeliség feltételeit teljesítheti egy egyszerű adattovábbítás, ezek a jelenlegi szabályozás mellett nem bizonyíthatók²⁵.

2.3. Az elektronikus választott bírósági határozat feltételei

Az említett feltételek alkalmazandók az elektronikus választott bírászkodás által hozott döntésekre is. Amennyiben a döntést román határozatnak tekintik, ennek ugyanolyan jogkövetkezményei vannak, mint egy hagyományos eljárás útján kimondott határozatnak (kötelező érvényű, végleges és végrehajtható). Ha nem tekintendő a döntés nemzeti határozatnak, erre az idegen határozatokra vonatkozó szabályok alkalmazandók.

Az Internet extraterritoriális jellegéből fakadóan az elektronikus vagy az online választott bírászkodás során olyan határozatok születhetnek, amelyeket egy idegen állam területén kell végrehajtani. Ennek végrehajtása lehetetlenné válhat, amennyiben az illető állam nem ismeri el az elektronikus eszközökkel lebonyolított választott bírászkodási eljárás során hozott határozatot. Ebből a szempontból a nemzeti szabályozás egy territoriális, lassan változó, a technikai kérdéseket elég nehezen kezelő rendszer, szemben az Internettel, amely globális, gyorsan változó és a technikai változásokra igen fogékony. Ekképpen előfordul, hogy az elektronikus vagy az online választott bírászkodás során meghozott határozat nem kikényszeríthető, csakis önkéntes úton hajtható végre. Ez a helyzet bizonytalanságot von maga után, nem kedvez az online vitarendezési módszerek fejlődésének.

22 idem.

23 A web-oldalak felosztásáról lásd, FEKETE EMOKE: „Încheierea contractelor electronice” in Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny, július-december 2003, no. 2, 31 o. és köv.

24 CHRIS REED, „What is a Signature?”, Journal of Information and Technology 2000, no. 3, <http://elj.warwick.ac.uk/jilt/00-3/reed.html>, 2004. január

25 Lásd az elektronikus kommunikáció bizonyíthatóságáról US District Court for the Northern District of Illinois, in Arbitration Report, vol. 15, no. 6, June 2000.

Konklúziók

Az Internettel kapcsolatosan felmerülő jogi problémák vizsgálata nagyon aktuális, hiszen a létező normakeret nem mindig alkalmazható a virtuális világban felbukkanó helyzetekre. Szakértők megpróbálták az új helyzetekre is megfelelőképpen alkalmazni a tradicionális szabályokat, de az Internetre vonatkozóan megpróbáltak új elméleteket és megoldásokat is kidolgozni.

Az elektronikus vitarendezési módszereket nem szabályozza sem a nemzeti, sem a nemzetközi normarendszer. Értelmezés alapján lehet a hagyományos szabályokat alkalmazni az elektronikus eszközökkel lefolytatott választott bírósági eljárásra, de még nem léteznek annak feltételei, hogy valós értelemben vett elektronikus környezetben lebonyolított online vitarendezésről beszéljünk. Továbbra is problémát jelent az elektronikus választott bírósági határozatok végrehajtása. Ezekre a problémákra véleményünk szerint csakis a problémakör egységes, nemzetközi szabályozása adhat választ. A helyzet rendezése rendkívüli jelentőséggel bírna az elektronikus kereskedelem fejlődése szempontjából.

Felhasznált szakirodalom

1. ALFORD P., ROGER: „*The Virtual World and the Arbitration World*” in *Journal of Arbitration*, Kluwer Law International, Great Britain, 2001, Vol. 18, No. 4
2. BURKERT, HERBERT: „*Internet und andere Kommunikationsnetze – ein rechtsfreier Raum?*” St. Gallen Electronic Mall Bondese, 1996 <http://www.darmstadt.gmd.de/%7ereinema/teaching/uni-whws97/links.html>,
3. BURNSTEIN, MATTHEW: „*A Global Network in a Compartmentalised Legal Environment*”, KRONKE, HERBERT: „*Applicable Law in Torts and Contracts in Cyberspace*” in *Internet. Which Court Decides? Which Law Applies? Quel tribunal decide? Quel droit s'applique?*, ed. K. Boele-Woelki, C. Kessedjian, vol 5, Kluwer Law International, The Hague/London/Boston, 1998, 1999
4. COPELAND E. JOHANNA, PINTER M. EDWARD és WITMEZER J. JOHN, „*Where the Internet Goes, Law Does Not Necessarily Follow*”, <http://fmew.com/archive/intl/index.html>
5. FEKETE EMOKE: „*Înceierea contractelor electronice*” in *Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny*, július-december 2003
6. FORGÁCS KRISZTIÁN: „*A választott-bíráskodás kihívásai az információs társadalomban*” in *E-Akták – Tanulmányok az Internetjog világából*, Ed. Dr. Daisy Kiss, Colegiul profesional Bibó István, Budapest, 2003.
7. FRANKEL, TAMAR: „*The Common Law and Cyberspace*”, Boston University School of Law, Working Paper no. 01-21, <http://www.bu.edu/law/faculty/papers>
8. GEIST, MICHAEL PROF. „*Is there a there? Toward Greater Certainty for Internet Jurisdiction*”, University of Ottawa, Faculty of Law; Michael Geist Homepage, <http://aix1.uottawa.ca/~geist/frameset.html>
9. GODWIN, MIKE: „*The Law and the Net: Problems and Prospects*”, http://www.eff.org/pub/Legal/law_of_the_net_godwin.article
10. HORNLE, JULIA: „*Online Dispute Resolution – More Than The Emperor’s New Clothes*”, Institute of computer and Communication Law, CCLS, University of London, <http://www.odr.info/unece2003>
11. IONAȘ SĂLĂGEAN, MONICA *Arbitrajul comercial*, Ed. All Beck, Bukarest, 2001
12. JOHNSON R.DAVID & POST G.DAVID: „*And How Shall the Net Be Governed? A Meditation on the Relative Virtues of Decentralized, Emergent Law*”, <http://www.cli.org/emdraft.html>
13. ORMÓS ÜGYVÉDI IRODA, „*Alternatív vitarendezés online környezetben*” in *Informatikai Jogalkotási feladatok a nemzetközi magánjog szerint*, kézirat, <http://www.ormosnet.hu>
14. POST G.DAVID: „*Anarchy, State and the Law: An Essay on Law-Making in Cyberspace*”, *Journal of Online Law*, <http://warthog.cc.wm.edu/law/publications/jol/post.html>
15. REED, CHRIS „*What is a Signature?*”, *Journal of Information and Technology* 2000, no. 3, <http://elj.warwick.ac.uk/jilt/00-3/reed.html>

16. ROȘ VIOREL, Arbitrajul comercial internațional, Ed. Regia Autonomă Monitorul Oficial, Bukarest, 2000
17. ROSS, GRAHAM: „Challenges and Opportunities in Implementing ODR”, az Online Dispute Resolution (ODR): Technology as the „Fourth Party”, konferencia anyaga, Az Egyesült Nemzetek Fóruma, 2003. június 30 – július 1, Svájc, <http://www.odr.info/unece2003>
18. SIRINELLI, PIERRE: „L’adecvacion entre le village virtuel et la creation normative – Remise en cause du role de l’Etat?” in Internet – Which Court Decides? Which Law applies? Quel tribunal decide? Quel droit s’applique?, Ed. Katharina Boele-Woelki and Catherine Kessedjian; Ed. Kluwer Law International, The Hague, London, Boston, 1998, 1999, 5. kötet, 7. o.
19. T. SCHULTZ, G. KAUFMANN-KOHLER, D. LANGER, V. BONNET, *Online Dispute Resolution: The State of the Art and the Issues*, E-Com Research Project of the University of Geneva, Geneva, 2001, <http://www.online-adr.org>, 2004. január

Források

1. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and social Committee and the Committee of the Regions – Illegal and harmful content on the Internet; COM/96/0487 Final; <http://europe.eu.int/Ipso/legal/en/internet/communic.html>
2. The Convention on the Recognition and Execution of Foreign Arbitral Awards, <http://www.jurisint.org/pub/01/en/152.htm>
3. UNCITRAL Modell törvényt 1985. június 21, <http://www.uncitral.org/en-index.html>
4. United Nations Conference on trade and Development; Electronic commerce: Legal Considerations; 15 May 1998; <http://www.unctad.org/ecommerce/docs/legal1.pdf>
5. US District Court for the Northern District of Illinois, in Arbitration Report, vol. 15, no. 6, June 2000.

Aspecte juridice ale arbitrajului electronic (Sumar)

Odată cu apariția Internetului societatea s-a găsit în fața unei lumi virtuale fără frontiere, capabilă să integreze rapid relațiile sociale definite prin barierele naționale sau regionale într-o societate globală. Integrația se desfășura datorită caracterelor acestei lumi virtuale și noilor tehnologii care prezentau avantaje de neînchipuit celor care au apelat la posibilitățile oferite de Internet.

Problemele ridicate în prezentul studiu se leagă de caracteristicile specifice ale Internetului, datorită cărora comerțul în mediul electronic se dezvoltă în continuare.

În primul rând trebuie subliniat caracterul descentralizat al Internetului. „Rețeaua rețelilor” nu aparține nici unui stat, nici unei entități, ea se dezvoltă individual. Datorită caracterului descentralizat al Internetului informația ce se transmite prin această rețea globală este și ea de natură descentralizată, ea poate traversa într-o clipă lumea întregă conectată la această rețea. Încercările diferitelor puteri de a bloca sau de a controla informațiile transmise prin Internet s-a dovedit a fi o încercare deșartă.

În al doilea rând observăm că datorită extinderii acestei rețele care formează o adevărată lume paralelă virtuală, o piață imensă și globală, ea reprezintă un mijloc adecvat pentru operațiunile comerciale și financiare. Pentru a garanta siguranța tranzacțiilor desfășurate online și pentru a câștiga încrederea consumatorilor este nevoie de o reglementare minimală și de oferirea unei protecții prin metodele tehnologice.

Putem observa că transformarea societății prin Internet aduce cu sine diversificarea relațiilor în societate, ducând chiar la apariția unor noi tipuri de relații care se pot degenera și în conflicte. Datorită acestui fapt este nevoie de elaborarea unor noi tipuri de soluționare a disputelor care corespund caracterelor acestui nou mediu.

Prezentarea lucrare are drept scop prezentarea generală a acestor noi metode electronice de soluționare ale disputelor. Vom analiza dacă și în ce măsură se pot aplica prin analogie prevederile dreptului tradițional la această lume unde identitatea trebuie privită prin alte prisme, jurisdicția trece peste frontiere, iar executarea este extrem de dificilă. Totodată, vom analiza încercările de a elabora metode de soluționare a disputelor în mediul virtual.

Electronic arbitration: juridical aspects (Summary)

The article deals with the very new sphere of electronic dispute resolution, exploring the present legal environment, the future possibilities and areas of possible usage.